

## Ruimte voor de jeugd en voor de natuur

### Een notitie ten behoeve van het netwerk 'Ruimte voor de Jeugd'

door Kees Both  
september 2004

#### Deel (3) Lijst van geraadpleegde literatuur

##### Literatuur

- Adams, E./ S. Ingham (1998), *Changing Places. Children's Participation in Environmental Planning*. London: The Children's Society
- Bachelard, G. (1987), *Poetik des Raumes*. Frankfurt a.M. : Fischer
- Berg, A.E.v.d./ M.M.H.E. v.d. Berg (2001), *Van buiten word je beter. Een essay over de relatie tussen natuur en gezondheid*, Wageningen: Alterra
- Bleeker, H./ K. Mulderij (1978), *Kinderen buiten spel*. Meppel: Boom
- Bleeker, H./ K. Mulderij (1984), *Pedagogiek op de knieën*. Meppel: Boom
- Bollnow, O.F. (1963), *Mensch und Raum*. Stuttgart: Kohlhammer
- Both, K. (red.)(1992), *Ruimte en Jenaplanschool*. Hoevelaken: CPS
- Both, K. (2003a), *Natuureducatie en Jeugdzorg – een inventarisatie*. Beuningen:Stichting Oase, interne publicatie
- Both, K. (2003b), *Leerlandschappen rond de school. Engelse ervaringen*. In: *De Wereld van het Jonge Kind*, januari
- Both, K. (2004), *Kinderen lezen hun schoolterrein*. In: *De Wereld van het Jonge Kind*, februari
- Carson, R. (1984), *The Sense of Wonder*. New York: Harper Collins
- Chawla, L. (1986), *The ecology of environmental memory*, in: *Children's Environments Quarterly*, Vol. 3, nr. 4, p. 34 – 42
- Chawla, L. (1990), *Ecstatic places*, in: *Children's Environments Quarterly*, Vol. 7, nr. 4, p. 18 – 23
- Chawla, L. (1998), *Significant life experiences revisited*, in: *Environmental Education Review*, Vol. 4 (4), 369-382
- Chawla, L. (1998), *Research methods to investigate significant life experiences: Review and recommendations*, in: *Environmental Education Review*, Vol. 4 (4), 383-397
- Chawla, L. (1999), *Life paths into effective environmental action*, in: *Journal of Environmental Education*, Vol. 32, nr. 1, p. 15-26
- Chawla, L. (2001), *Significant life experiences revisited once again*, in: *Environmental Education Review*, Vol. 7, nr. 4, p. 451-461
- Chawla, L. (ed.)(2002), *Growing up in an urbanising world*. London: Earthscan/ Unesco
- Chipeniuk, R. (1995), *Childhood Foraging as a Means of Acquiring Competent Human Cognition About Biodiversity*. In: *Environment and Behavior*, Vol. 24 (4), 490-512
- Chipeniuk, R. (1998), *Childhood Foraging as Regional Culture: Some implications for conservation Policy*. In: *Environmental Conservation*, 25 (3), 198-207
- Clayton, S./ S. Opatow (eds)(2003), *Identity and the Natural Environment. The Psychological Significance of Nature*. Cambridge, MA: MIT Press
- Cobb, E. (1993), *The Ecology of Imagination in Childhood*, Dallas: Spring Publications
- Cosco, N./Moore, (1999), *Playing in Place: Why the Physical Environment is Important in Playwork*. Paper 14 th. Playeducation Annual Play and Human Development Meeting: *Theoretical Playwork*. Ely, Cambridgeshire, UK. January 26 - 27, 1999
- Crain, W. (2000), *The Importance of Nature to Children*, in: *Encounter – education for meaning and social justice*, 13 (2), p. 4-12

- Crain, William (2003a), *Reclaiming Childhood. Letting Children Be Children in Our Achievement Oriented Society*. New York: Times Books – Henry Holt and Comp.
- Crain, William (2003b), Animal Dreams. In: *Encounter. Education for Meaning and Social Justice*, Vol. 16, nr. 1, p. 31-36
- Dollase, R. (1997), *Entwicklungspsychologische Grundlagen des kindlichen Weltverstehens*. In: Köhnlein, W, u.a. (Hrsg), *Kinder auf dem Wege zum Verstehen der Welt*. Bad Heilbrunn: Klinkhardt
- Education Development Center/ Boston Schoolyard Funders Collaborative (2000), *Schoolyard Learning: The Impact of School Grounds*. Newton MA/Boston. <http://www.edc.org/GLG/schoolyard.pdf>
- Egan, K. (1988), *Romantic Understanding*, London/ New York: Routledge
- Evernden, N. (1992), *The Social Creation of Nature*. Baltimore/ London: The John Hopkins University Press
- Gebhard, U. (1994), *Wieviel Natur braucht der Mensch? Psychologische Befunde und umweltpädagogische Konsequenzen*. In: Schreier, H. (Hsg.), *Die Zukunft der Umwelterziehung*. Hamburg: Krämer
- Gebhard, U. (2003), *Kind und Natur. Die Bedeutung der Natur für die Psychische Entwicklung*. Opladen: Westdeutscher Verlag
- Gezondheidsraad en Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek (2004), *Natuur en gezondheid. Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden*. Den Haag: Gezondheidsraad en RMNO. Met name hoofdstuk 7 – Onderzoek naar invloed op de ontwikkeling van kinderen (p. 75- 81). Zie [www.gr.nl](http://www.gr.nl)
- Hart, R. (1979), *Children's Experience of Place*, New York: Klopf
- Hart, R. (1997), *Children's Participation. The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. London: Earthscan/ Unesco
- Hendriks, M./ M. Scheeres (2003), *Liever gevaarlijk spelen dan je veilig vervelen*. In : *Volkskrant Magazine*, 24 mei, p. 38, e.v.
- Hentig, H. von (1993), *Die Schule neu denken. Eine Übung in pädagogischer Vernunft*. Weinheim/Basel: Beltz
- Hiss, T. (1990), *The Experience of Place*. New York: Knopf
- Horst, W. ter (1978), *Natuur en kind. Ideeën voor een "groene" opvoeding*. Den Haag: Omniboek
- Hutchison, D. (2004), *A Natural History of Place in Education*. New York/ London: Teachers College Press
- Kahn, P.H. (2001), *The Human Relationship with Nature. Development and Culture*. Cambridge MA: MIT Press
- Kahn, P.H./ S.R. Kellert (2002), *Children and Nature. Psychological, Sociocultural and Evolutionary Investigations*. Cambridge MA: MIT Press
- Kaplan, R./ S. Kaplan (1989), *The Experience of Nature. A Psychological Perspective*. Cambridge : Cambridge University Press
- Karsten, L./ E. Kuiper/ H. Reubsaet (2001), *Van de straat? De relatie jeugd en openbare ruimte verkend*. Assen: Van Gorcum
- Karsten, L., e.a. (2002), *Oases in het beton. Aandachtspunten voor een jeugd vriendelijke openbare ruimte*. Assen: Van Gorcum
- Kelchtermans, G. (2001), *Reflectief ervaringsleren. Een werkboek voor opleiders, nascholers en stagebegeleiders*. Cahiers voor Didactiek, nr. 10). Deurne: Wolters-Plantyn.
- Kellert, S./ E.O. Wilson (eds.)(1993), *The Biophilia Hypothesis*. Washington: Island Press
- Kellert, S.R. (1996), *The Value of Life*. Washington: Island Press
- Kirkby, M. (1989), *Nature as Refuge*. In: *Children's Environments Quarterly*, Vol 6, nr. 1, p. 7-13
- Langeveld, M.J. (1968), *Studien zur Anthropologie des Kindes*. Tübingen: Niemeyer

- Langendorfer, a.o. (eds.)(1987), Children and Water. *Children's environments Quarterly*, Vol. 4, nr. 2
- Levering, B./ P. Smeyers (1999), *Opvoeding en onderwijs leren zien. Een inleiding in interpretatief onderzoek*. Amsterdam-Meppel: Boom.
- Levy, S.S. (2003), The Biophilia Hypothesis and Anthropocentric Environmentalism. In: *Environmental Ethics*, Vol. 25, nr. 3, p. 227-246
- Lewis, C.A. (1996), *Green Nature – Human Nature. The Meaning of Plants in Our Lives*, Urbana/ Chicago: University of Chicago Press
- Light, A. (ed)(1999), *Philosophies of Place*. Lanham: Rowman and Littlefield
- Lobst, S.(2004), Spelen in de wildernis. In: *De Wereld van het Jonge Kind*, maart
- Malone, K./ P.J. Tranter (2003), School Grounds as Sites for Learning: Making the most of environmental opportunities. In: *Environmental Education Research*, Vol. 9, nr. 3, p. 283-303
- Margadant- van Arcken, M. (1988), *Dierenjuf. Natuureducatie en de relatie tussen jonge kinderen en dieren*, Utrecht: proefschrift
- Margadant – van Arcken, M. (1990), *Groen verschiet. Natuurbeleving en natuuronderwijs bij acht- tot twaalfjarige kinderen*, Den Haag: SDU uitgeverij
- Margadant-van Arcken, M. (1994), *Natuur en milieu uit de eerste hand. Denkbeelden, belevingen en leerwensen van dertien- tot achttienjarigen*, Den Haag: SDU uitgeverij
- Ministerie LNV (2000), *Natuur voor mensen, mensen voor natuur. Nota natuur, bos en landschap in de 21<sup>e</sup> eeuw*. Den Haag: Ministerie van LNV
- Moore, R.C. (1989), Plants as play props. In: *Children's Environments Quarterly*, Vol 6, nr. 1, p. 3-6
- Moore, R.C. (1978), Childhood Outdoors: Toward a Social Ecology of the Landscape. In: Altmann, I./ Wohlwill, J.F. (ed.), *Children and the Environment*. London.
- Moore, R./ H.H. Wong (1997), *Natural Learning. The Life History of an Environmental Schoolyard*. Berkeley: MIG Communications
- Moore, R./N.G. Cosco (2000), Developing an Earth-bound Culture Through Design of Childhood Habitats. Paper presented at *Conference on People, Land and Sustainability: A Global View of Community Gardening*, University of Nottingham, UK, September
- Mulderij, K./ H. Bleeker (1982), *Kinderen wonen ook. Suggesties tot verbetering van een kindvergeten woonomgeving*. Deventer: Van Loghum Slaterus
- Nabhan, G.P./ S. Trimble (1994), *The Geography of Childhood. Why Children Need Wild Places*, Boston: Beacon Press
- Nabhan, G.P. (1997), *Cultures of Habitat. On Nature, Culture and Story*. Washington: Counterpoint
- Pappler, M./ R. Witt (2001), *Natur Erlebnis Räume. Neue Wege für Schulhöfe, Kindergärten und Spielplätze*. Seelze: Kallmeyer
- Oberholzer, A./ L. Lässer (2003), *Gärten für Kinder. Naturnahe Kindergarten- und Schulanlagen, Hausgärten und Spielplätze*. Ulmer: Eugen Verlag
- Olds, A. R. (1989), Nature as Healer. In: *Children's Environments Quarterly*, Vol 6, nr. 1, p. 27-32
- Raffan, e.a. (2000), *Nature Nurtures: Investigating the Potential of School Grounds*. Toronto, ON: Evergreen Foundation. [www.evergreen.ca](http://www.evergreen.ca)
- Reed, E.S. (1996), *Encountering the World. Toward an Ecological Psychology*, New York/ Oxford: Oxford University Press
- Rickinson, M. a.o. (2004), *A Review of Research on Outdoor Learning*, Preston Montfort: Field Studies Council
- Rivkin, M.S. (1995), *The Great Outdoors. Restoring Children's Right to Play Outdoors*. Washington, D.C.: National Association for the Education of Young Children
- Rutten, L. (1998), De poëtische schooltuin: de ideale biotoop voor leergenoet. In: *Oase*, herfst

- Sanden, H. v.d.(red.) (2004), Kind en natuur. In: *De Kleine Aarde*, nr. 129 (zomer)
- Seel, H.J./ R. Sichler/ B. Fischerleiner (Hrsg.)(1993), *Mensch – Natur. Zur Psychologie einer problematischen Beziehung*. Opladen: Westdeutscher Verlag
- Sobel, D. (1996), *Beyond Ecophobia. Reclaiming the Heart in Nature Education*, Great Barrington (MA): The Orion Society
- Sobel, D. (2002), *Children's Special Places*. Detroit: Wayne State University Press
- Sobel, D. (2003), *Place – Based Education. Connecting Classrooms and Communities*. Great Barrington (MA): The Orion Society
- Storm, H. O. (1971), Eolithism and Design. In: *Outlook*, Vol. 4, p. 37-43
- Strasser, S. (1973), *Fenomenologie en empirische menskunde*. Deventer: Van Loghum Slaterus
- Verheij, C. (2003), De boerderij als klaslokaal. De 'Levende School' in Noorwegen als inspiratiebron. In: *Mensen-kinderen*, november.
- Titman, W. (1994), *Special Places; Special People. The hidden curriculum of school grounds*. Godalming: WWF/UK
- Tuan, Y.F. (1978), Children and the natural environment. In: Altmann, I./ Wohlwill, J.F. (eds.), *Children and the Environment*. London.
- Tuan, Y.F. (1990), *Topophilia. A study of environmental perception, attitudes, and values*. New York: Columbia University Press
- Tuan, Y.F. (2001), *Space and Place. The perspective of Experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Verboom, J., e.a. (2004), *Teenagers and biodiversity – Worlds apart?* Wageningen: Alterra WUR
- Vos, René de (2004), *Buiten moet je zelf ontdekken*. Driebergen: Staatsbosbeheer
- Wals, A.E.J. (1994), Nobody planted it, it just grew. Young adolescents' perceptions and experiences of nature in the context of urb environmental education. In: *Children's Environments*, Vol. 11 (3), 1777-193
- Wesley Schultz, P., a.o. (2002), Implicit connections with nature. In: *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 24, p. 31-42
- White, R./ V. Stoecklin (1998), Children's Outdoor Play and Learning Environments: Returning to Nature. In: *Early Childhood News*, March/April